

Krystyna Tambor

Polskie Towarzystwo Pielęgniarskie - korzenie, cele, realizacja zadań : szkic historyczny

---

Acta Scientifica Academiae Ostroviensis nr 28, 171-178

2007

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Krystyna Tambor

*Wojewódzki Szpital Zespolony
Kielce*

POLSKIE TOWARZYSTWO PIEŁĘGNIARSKIE - KORZENIE, CELE, REALIZACJA ZADAŃ. SZKIC HISTORYCZNY*

Tradycja polskich organizacji pielęgniarskich sięga swoimi korzeniami XIX wieku. Jak czytamy w pierwszym paragrafie statutu Towarzystwa: „Stowarzyszenie o nazwie Polskie Towarzystwo Pielęgniarskie (PTP) jest stowarzyszeniem naukowym (...)”. Z pewnością źródeł formowania się takiej a nie innej wizji pielęgniarstwa i związanej z tym nowoczesnej reformy zawodowej należy szukać zatem idąc tropami owej *naukowości* i wskazywać na pierwsze ośrodki kształcenia pielęgniarek w Polsce. Chronologicznie należy wymienić:

- 2-letnią Szkołę Pielęgniarstwa założoną we Lwowie w 1895 i działającą do 1919 r.;
- Szkołę Pielęgniarstwa w Warszawie (1905 – 1908);
- Szkołę Pielęgniarek Zawodowych Pań Ekonomek w Krakowie (1911);
- Wyższą Szkołę Pielęgniarek i Higienistek w Poznaniu (1921);
- Warszawską Szkołę Pielęgniarstwa (1921);
- Szkołę Pielęgniarek przy Szpitalu Starozakonnym (1923).

Na forum międzynarodowym zdarzeniem najbardziej istotnym było powołanie do istnienia komitetu organizacyjnego Międzynarodowej Rady Pielęgniarek w 1899 roku. Ta, w zamyśle twórców federacja narodowych organizacji pielęgniarskich, postawiła sobie kilka istotnych celów (podaję za Krystyną Wolską – Lipiec):

---

* Wystąpienie Przewodniczącej Świętokrzyskiego Koła PTP podczas konferencji w Busku Zdroju z okazji 50-lecia PTP.

- potrzeba pomocy w organizowaniu krajowych towarzystw pielęgniarskich;
- podniesienie statusu pielęgniarek;
- kształcenie – programy porównywalne w świecie, ustalenie miejsca kształcenia – szpital czy uczelnia;
- regulacje prawne – ochrona interesów tej grupy zawodowej (czas, warunki pracy i płacy, warunki życia pielęgniarki).

Zarówno powstawanie szkół, jak i pierwszej organizacji pielęgniarskiej na forum międzynarodowym, ale o charakterze i oddziaływaniu ponad państwowym, rozpoczęło czas reformy lub jak to określają niektórzy, w profesjonalizacji pielęgniarstwa polskiego.

Na arenie naszego kraju wymienić trzeba przede wszystkim 3 kwietnia 1925 roku, jako datę powstania Polskiego Stowarzyszenia Pielęgniarek Zawodowych. To stowarzyszenie i równocześnie związek zawodowy zaczęło realizować na gruncie polskim zadania postawione w ogólnej postaci przez ICN. Dotyczyło to ustalenia kryteriów kształcenia kadry pielęgniarek (m.in. podanie kryteriów i wymagań dla kandydatek do zawodu, organizowanie kursów doskonalenia, pomoc korespondencyjna pielęgniarkom z prowincji, wydawanie pierwszych podręczników¹, w 1929 PSPZ wydaje pierwsze czasopismo zawodowe „Pielęgniarka Polska”). Poza tym postawiono sobie cel opracowania ustawy o zawodzie. Ujrzała ona światło dzienne w 1935 r. i uznawana była za jedną z najlepszych w tym czasie.² Od samego początku wśród spraw najczęściej poruszanych znajdowały się kwestie etyczne. I to zarówno te dotyczące relacji do pacjenta wyrażone w postaci często powtarzanego credo PSPZ: *Dobro chorego jest najwyższym prawem*; jak i normy dotyczące samych pielęgniarek, kwestie warunków pracy, praw społecznych kobiet w ogólności i statusu pielęgniarki jako takiej.

Już w roku powstania Stowarzyszenia (1925) zostaje ono przyjęte na Kongresie Międzynarodowej Rady Pielęgniarek w Helsinkach do ICN. Wśród pierwszych zasad statutowych były między innymi:

---

¹ Teresa Kulczyńska, *Zabiegi pielęgniarские*; Jan Fenczyn, *Podręcznik pielęgnowania chorych w chorobach wewnętrznych*.

² Ustawa o pielęgniarstwie, Dz.U. RP 1936, Nr 27, poz. 199.

- do stowarzyszenia przyjmowane tylko pielęgniarki dyplomowane (w 1930 dokonano pierwszej ewidencji pielęgniarek dyplomowanych i egzaminowanych);
- raz do roku organizowanie zjazdów Stowarzyszenia;
- nawiązywanie szerokiej współpracy z różnymi organizacjami.

Warto specjalne miejsce poświęcić czasopismu „Pielęgniarka Polska” wydawanemu od 1929 roku. Pierwszym redaktorem naczelnym zostaje Hanna Chrzanowska. Czasopismo podejmowało tematy najróżniejsze: od ściśle zawodowych (komitet redakcyjny tworzyły nie tylko pielęgniarki, ale i lekarze oraz naukowcy), poprzez aktualności w ramach Stowarzyszenia, kończąc na refleksji dotyczących norm etycznych w relacjach pielęgniarka – pacjent. Jak wiele zostało z tej dobrej tradycji dzielenia się fachową, ale i ogólną humanistyczną wiedzą, wyraźnie widać, gdy śledzimy współczesne pisma, biuletyny i książki dotyczące najszerzej pojętego pielęgniarstwa. By zamknąć okres przedwojenny, warto wymienić także kilka nazwisk pielęgniarek szczególnie ważnych dla tego czasu³: Helen Lilian Bridge – pielęgniarka amerykańska, dyrektorka Warszawskiej Szkoły Pielęgniarstwa, Ita McDonell, Amelia Greenwald, Maria Babicka-Zachertowa, Hanna Chrzanowska, Maria Epstein, Teresa Kulczyńska, Jadwiga Romanowska, Anna Rydlówna, Jadwiga Sulfczyńska, Zofia Szlenkierówna.

Czas II wojny światowej⁴, a także kilka następnych (do 1956) lat to najpierw okres zawieszenia działalności PSPZ, a następnie trudności w powrocie do działalności. Krystyna Wolska – Lipiec w swoim kalendarium Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego wspomina o Kongresie Międzynarodowej Rady Pielęgniarek w Atlantic City w roku 1947, gdzie polskie pielęgniarki reprezentowało pięć przedstawicielek: Jadwiga Sulfczyńska, Jadwiga Kaniewska-Iżycka, Wanda Żurawska, Lunia Wachowska-Kaplińska i Nona Łyżwańska.

W roku 1957 organizacja pielęgniarska wznowiła swoją działalność na forum ogólnonarodowym pod dzisiejszą nazwą Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego. W roku 1961 na kongresie w Melbourne

---

³ Podaję za Stefanią Poznańską, *Etyka w pracy pielęgniarskiej*, Lublin 2002, s. 132.

⁴ W latach 1939-1945 skutek działań wojennych i pomocy żołnierzom, więźniom, powstańcom, zginęło 6000 pielęgniarek.

dokonało się przyjęcie do Międzynarodowej Rady Pielęgniarek. Stycziowy zjazd w 1957 r. erygujący organizację, sformułował kilka ważnych postulatów dotyczących podstawowych ram działania Stowarzyszenia:

- wydanie nowej ustawy o zawodzie pielęgniarskim,
- utworzenie w Ministerstwie Zdrowia samodzielnej jednostki odpowiedzialnej za prowadzenie pielęgniarskiej praktyki zawodowej,
- zapewnianie pielęgniarkom możliwości kształcenia na poziomie akademickim,
- kwestie statusu społecznego i materialnego pielęgniarek i położnych przejęły związki zawodowe, PTP zachowało dla siebie rolę opiniotwórczą i doradczą,
- postulat troski o kształtowanie kanonu zachowań etycznych w zawodzie.

Przewodniczącą Zarządu Głównego została Halina Stefańska.

Postulaty dotyczące kształcenia zawodowego wydały plon w postaci powołania do istnienia Ośrodka Doskonalenia Srednich Kadr Medycznych, organizowanie Olimpiad Pielęgniarskich i prace nad przygotowaniem studiów wyższych dla pielęgniarek. Ważną datą w tym kontekście jest rok 1969 – rozpoczyna działalność dydaktyczną trzyletnie Studium Pielęgniarstwa na Akademii Medycznej w Lublinie, a następnie 1972 – zorganizowanie na bazie tego Studium Wydziału Pielęgniarstwa AM w Lublinie. Niewątpliwie jednym z najważniejszych owoców realizowania głównych założeń PTP-u było wydanie „Zasad etyki zawodowej pielęgniarki i położnej” w 1973 r. Jak zapisuje Stefania Poznańska, w opracowanie tych zasad zaangażowały się pielęgniarki cieszące się wysokim autorytetem społecznym. Należą do nich H. Chrzanowska, R. Hutner, J. Iżycka-Kaniewska.

Chciałabym teraz, za Krystyną Wolską-Lipiec, już tylko w skrócie podać kalendarium głównych wydarzeń dotyczących działalności Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego w czasach najnowszych.

- Powstanie samodzielnego Wydziału Pielęgniarstwa w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej w 1981 roku.

Zarząd Główny PTP na łamach pisma „Pielęgniarka i Położna” oraz w dwóch „Biuletynach PTP” przedstawia wzorcowe wskaźniki obsady pielęgniarskiej w placówkach ochrony zdrowia.

- PTP przyjęte w 1988 roku do Zrzeszenia Polskich Towarzystw Medycznych.
- Rok 1991 - Sejm zatwierdza Ustawę o Samorządzie Pielęgniarek i Położnych.
- W 1993 odbył się I Kongres Pielęgniarek i Położnych w Busku Zdroju. Walny Zjazd PTP zmienił statut oraz status Towarzystwa, które od tej chwili staje się „Towarzystwem Naukowym”. Ten naukowy profil podkreślono i realizowano przez wydawanie zeszytów naukowych „Problemy Pielęgniarstwa”.
- Lata 1995/96 – prace nad Ustawą o Zawodach Pielęgniarki i Położnej oraz Kodeksem Etyki Polskiej Pielęgniarki i Położnej.
- W roku 2002 Walny Zjazd PTP dokonał zmiany statutu Towarzystwa.

Funkcje przewodniczących Zarządu Głównego PTP w latach 1957 – 2005: pełniły Halina Stefańska, Anna Sokołowska-Winiarska, Stanisława Kierzkowska, Irena Stafaniakowa, Zofia Muszkowa, Gabriela Różga, Irena Kosobudzka, Danuta Lamparska, Anna Kapała, Krystyna Wolska – Lipiec, Elżbieta Chróścicka.

W województwie świętokrzyskim (dawniej kieleckim) pierwsze powojenne próby realizowania reformy zawodowej, zwłaszcza w ramach kształcenia pielęgniarek, to otwarcie w roku 1945 rocznej szkoły pielęgniarko-położniczej, najpierw w Sandomierzu, później przeniesionej do Kielc (do Szpitala Miejskiego św. Aleksandra). Kolejnym krokiem było powołanie w 1950 r. 2-letniej Państwowej Szkoły Pielęgniarstwa w Kielcach dla kandydatek z tzw. małą maturą. W roku 1953 powstała Państwowa 3-letnia Szkoła Pielęgniarska dla kandydatek po szkole podstawowej. Irena Wołowska podaje, że powstanie na terenie województwa kieleckiego pielęgniarstwa zawodowego należy umiejscawiać dopiero po II wojnie światowej⁵.

---

⁵ Irena Wołowska, *Powstanie i działalność PTP na terenie województwa kieleckiego w latach 1957-1997*, Świętokrzyska Izba Pielęgniarek i Położnych, Dodatek Specjalny Nr 11(39) listopad 1997, ss.7-14.

Po przełomowym roku 1957, wraz z powstaniem ogólnopolskiej organizacji PTP, zaczęły bardzo szybko organizować się koła i oddziały terenowe i regionalne. Funkcję przewodniczącej Zarządu Wojewódzkiego w Kielcach pełniły kolejno:

1.	Maria Pikulska	1957 – 1976
2.	Marta Kukła	1976 – 1979
3.	Mieczysława Kmiecicka	1979 – 1983
4.	Janina Zakrzewska	1983 – 1989
5.	Irena Wołowska	1989 – 1997
6.	Alicja Orlińska	1997 – 2001
7.	Krystyna Tambor	2001 – 2007

Pierwsze lata działalności Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego na terenie naszego województwa poświęcone były popularyzacji celów i zadań statutowych Towarzystwa wśród pielęgniarek oraz rozbudowy jego szeregów.

Olbrzymią rolę w tym zakresie odegrały pielęgniarki: Janina Czekańska, Barbara Świacka, Maria Górnicka oraz Przełożone Szpitali i Przychodni, a także Członkinie Związków Zawodowych Pracowników Służby Zdrowia.

W latach 1965-69 nastąpił największy wzrost kół i członkiń PTP. Kolejnym osiągnięciem Zarządu Oddziału PTP w latach 60. było ujednoczenie form kształcenia pielęgniarek na terenie województwa. Zaniechano kształcenia tzw. „młodszych pielęgniarek”, stwarzając im możliwość uzyskania dyplomu drogą egzaminu państwowego. Państwową 3-letnią Szkołę Pielęgniarską zamknięto w 1959 roku i utworzono 4-letnie liceum pielęgniarskie dla kandydatek po 9 klasach. Szkoła ta uzupełniała wykształcenie ogólne do pełnego średniego oraz wykształcenie zawodowe. Od 1963 roku w województwie kieleckim funkcjonowały trzy licea 5-letnie oraz cztery szkoły pomaturalne.

Obecnie funkcjonują Wydziały Pielęgniarstwa w kilku Akademiach Medycznych oraz w wielu innych uczelniach wyższych, na których kształcą się pielęgniarki.

W 1967 roku Zarząd Główny wprowadził organizację Olimpiady Pielęgniarskiej, a w latach 80. Olimpiadę Położniczą. W naszym województwie olimpiady organizowane były od 1968 roku. W prace

Komisji Olimpiady zaangażowane były Koleżanki Piełęgniarzki: Barbara Świacka, Mieczysława Kmiećicka, Jadwiga Czekańska, Maria Górnicka, Alina Adamczyk, Anna Konietz, Maria Lużyńska, Zuzanna Blejder, Anna Augustyniak, Wanda Kowalska, Krystyna Tambor, i inne. W 2002 roku odbyła się ostatnia Olimpiada Piełęgniarstwa i Olimpiada Położnych. Ogółem w kraju odbyło się 37 Olimpiad Piełęgniarstwa i 23 Olimpiady Położnych.

Z okazji Międzynarodowego Dnia Piełęgniarzki, Zarząd Oddziału na wnioski Kół Terenowych PTP występował o odznaczenia państwowe i resortowe oraz Odznakę Honorową PTP dla zasłużonych piełęgniarek. Z chwilą powstania Samorządu Piełęgniarek i Położnych uszczupliły się szeregi Polskiego Towarzystwa Piełęgniarzkiego, a równocześnie szereg problemów natury ekonomicznej, organizacyjnej i socjalnej stało się przedmiotem działalności Samorządu.

W związku z powyższymi celami statutowymi Polskiego Towarzystwa Piełęgniarzkiego są:

1. Popularyzowanie zdobyczy naukowych w zakresie piełęgniarstwa i nauk pokrewnych oraz kształtowanie postaw etycznych członków Towarzystwa.
2. Wspieranie zawodowego i naukowego rozwoju piełęgniarek i położnych.
3. Prowadzenie badań naukowych i wdrażanie ich wyników do praktyki piełęgniarzkiej i położniczej.
4. Współpraca z instytucjami i organizacjami naukowymi w kraju i za granicą.

Cele swe Towarzystwo realizuje poprzez:

- opracowywanie własnych projektów kierunków rozwoju piełęgniarstwa oraz opinii, wniosków i postulatów w zakresie różnych dziedzin piełęgniarstwa,
- współdziałanie z organami administracji państwowej, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, terenowymi organami samorządowymi, organizacjami społecznymi i samorządami zawodowymi,
- udział w tworzeniu i opiniowaniu programów kształcenia i doskonalenia zawodowego piełęgniarek i położnych,

- prowadzenie działalności edukacyjnej i promującej zdrowie w społeczeństwie,
- organizowanie kongresów naukowych, konferencji, warsztatów edukacyjnych, kursów, wykładów, odczytów,
- organizowanie olimpiad, konkursów, wystaw, pokazów, sondaży,
- redagowanie biuletynu informacyjnego, zeszytów naukowych oraz prowadzenie działalności wydawniczej,
- gromadzenie i opracowywanie dokumentacji o zawodzie, działalności Towarzystwa, wybitnych pielęgniarek i położnych,
- prowadzenie banku danych dotyczących dorobku zawodowego i naukowego członków Towarzystwa,
- promowanie zawodu pielęgniarskiego i dbanie o jego prestiż,
- wydawanie własnych publikacji i opracowań do użytku wewnętrznego i ogólnego.

Przyszłość Polskiego Towarzystwa Pielęgniarskiego trzeba jeszcze w wyższym niż dotąd stopniu zespolić z przyszłością pielęgniarstwa. PTP musi rozwijać koncepcję modelu pielęgniarstwa odpowiadającą wymogom współczesnej wiedzy o człowieku i oczekiwaniom społeczeństwa. Towarzystwo Pielęgniarskie poprzez ciągłe doskonalenie form pracy powinno stać się jednym z najważniejszych ogniw w łańcuchu działań całej ochrony zdrowia na rzecz zdrowia społeczeństwa.

Mam nadzieję, że wiele koleżanek przekona się o idei Towarzystwa i włączy się czynnie w jego szeregi.